

Κ. ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΟΥ

«Δεν φιλοσοφούμε για σώσουμε την επανάσταση, αλλά για να σώσουμε τη σκέψη και τη συνοχή μας.»

Το έργο του «φιλοσόφου της αυτονομίας», Κορνήλιου Καστοριάδη, με το ασυνήθιστα πολύπλευρο εύρος του, τον

καθιστά έναν από τους μεγαλύτερους στοχαστές του 20ου αιώνα. Αντιπαρατιθέμενος στις κύριες σχολές σκέψης ανέδειξε τον παράγοντα του φαντασιακού στον πυρήνα της ανθρώπινης κοινωνίας.

Η πολιτική διάσταση του έργου του Κορνήλιου Καστοριάδη (1922-1997), αντιπαρατίθεται σε όλες τις υπάρχουσες αντιλήψεις, είτε πρόκειται για τον φιλελευθερισμό και την σοσιαλδημοκρατία είτε για τον κομμουνισμό και την παγκοσμιοποίηση.

«Η επανάσταση δε σημαίνει χείμαρρους αίματος, την κατάληψη των Χειμερινών Ανακτόρων κ.ο.κ.

Η επανάσταση σημαίνει το ριζικό μετασχηματισμό των θεσμών της κοινωνίας. Με αυτή την έννοια, φυσικά είμαι επαναστάτης.»

Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό του έργου του η συνεχής αντιπαράθεση με τις εκάστοτε κυρίαρχες σχολές σκέψης, τις πολιτιστικές μόδες και τις ορθοδοξίες.

«Σήμερα, στις ψευδο-δημοκρατίες μας, η άνοδο στην εξουσία προϋποθέτει να κολακεύει κανείς την κοινή γνώμη ή να έχει τηλεοπτική φωτογένεια.»

Όταν τη δεκαετία του '50 όλη σχεδόν η γαλλική διανόηση είχε τοποθετηθεί υπέρ του κομμουνιστικού κόμματος και της

Σοβιετικής Ένωσης, αυτός όχι μόνο τα απέρριπτε και ασκούσε δημοσίως κριτική αλλά, επιπλέον, απέρριπτε τον λενινισμό και τον ίδιο τον μαρξισμό.

«Η σημερινή κοινωνία είναι μέσα στην ύβριν και είναι θεμελιωδώς άφρων.»

Το έργο του χαρακτηρίζεται από μια γιγαντιαία προσπάθεια να ξανασκεφτεί το σύνολο σχεδόν της ελληνο-δυτικής παράδοσης, την οποία κατηγορεί για «ορθολογισμό» και «καθοριστικότητα». Αναδεικνύει τη φαντασία και το κοινωνικό φαντασιακό, τη φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας και τις κοινωνικές φαντασιακές σημασίες, την ιστορία ως δημιουργία εκ του μηδενός, ως ποίηση και γέννηση οντολογική.[1]

«Πόσον καιρό ακόμα η ανθρωπότητα θα κατατρώχεται από τις ματαιότητες και τις ψευδαισθήσεις που ονομάζουμε εμπορεύματα;»

Αυτονομία

Όπως επισημαίνει ο Τ. Φωτόπουλος, το πρώιμο έργο του Καστοριάδη πρέπει να διαχωριστεί από το ύστερο έργο του. Το πρώιμο έργο του στόχευε στην εμβάθυνση του σοσιαλισμού (εργατική αυτοδιεύθυνση κ.λπ.) και την παράλληλη κριτική αυτού που ο ίδιος θεωρούσε το «παραδοσιακό» ή μη επαναστατικό στοιχείο στη μαρξιστική σκέψη (ιστορικοί «νόμοι» της κοινωνικής ανάπτυξης κ.λπ.).

Αντίθετα, στο ύστερο έργο του, υπερβαίνοντας όχι απλώς τον Μαρξισμό αλλά με μια έννοια το ίδιο το σοσιαλιστικό πρόταγμα στόχευε σε μια ερμηνεία της φιλοσοφίας και της δημοκρατίας με βάση τη κεντρική έννοια της ατομικής και συλλογικής αυτονομίας.

Σχετικά με την κοινωνική αυτονομία, ο Φωτόπουλος εξηγεί πως για τον Καστοριάδη σημαίνει ότι η κοινωνία όχι μόνο θέτει τους δικούς της νόμους, αλλά και αναγνωρίζει αυτήν ως πηγή των νομών της. Παρόμοια, ατομική αυτονομία σημαίνει ότι το άτομο θέτει τους δικούς του νόμους, εν πλήρη συνείδηση και έχοντας επίγνωση των επιθυμιών και αληθινών αναγκών του. Με αυτή την

έννοια, αυτονομία σημαίνει την απεριόριστη αμφισβήτηση του νόμου και των θεμελίων του, καθώς επίσης και την ικανότητα του πράττειν, του ποιείν και του θεσμίζειν. Αυτή η αντίληψη της αυτονομίας, όπως σημείωνε ο ίδιος ο Καστοριάδης, συνεπάγεται «πλήρη παραγνώριση των κοινωνικό-ιστορικών προϋποθέσεων και της κοινωνικό-ιστορικής διάστασης του προταγματος της αυτονομίας».[2]

Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας

Σύμφωνα με τον Καστοριάδη, οι πρωταρχικές σημασίες που νοηματοδοτούν τον ανθρώπινο βίο έχουν τις ρίζες τους στη δυνατότητα του ασυνειδήτου να παράγει εικόνες οι οποίες αποτελούν και τη βάση των διαφόρων συμβολικών συστημάτων και κατά συνέπεια και των φυσικών γλωσσών.

Για τον φιλόσοφο της αυτονομίας, το ριζικό φαντασιακό είναι πρωταρχική πηγή νοηματοδότησης του κοινωνικού βίου αλλά και της μετάβασης από ήδη υπάρχοντα σε νέα κοινωνικά μορφώματα.

Στη θεώρησή του, η έμφαση δίδεται στον ιδιαίτερο ρόλο των «φαντασιακών σημασιών», στη διαδικασία διαμόρφωσης τόσο των ατόμων όσο και των συλλογικών μορφωμάτων. Εκπηγάζοντας από το ασυνείδητο, αυτές οι σημασίες χαρακτηρίζονται ως μάγμα, με σκοπό να καταδειχθεί η απροσδιοριστία και η δημιουργικότητα που κατά τον Καστοριάδη αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα του ιστορικό-κοινωνικού πεδίου. Τα διάφορα επίπεδα των δοθέντων ιστορικό-κοινωνικών μορφωμάτων δημιουργούνται στο πλαίσιο ενός περιορισμένου αριθμού κεντρικών ή πυρηνικών φαντασιακών σημασιών, στη βάση των οποίων συγκροτείται η ίδια η αναπαράσταση του «κόσμου» και των διαφόρων διαστάσεών του.[3]

[1] Οικονόμου, Γ. Ν (επιμ) 2000, «Αφιέρωμα στον Κορνήλιο Καστοριάδη», Νέα Κοινωνιολογία, Φθινόπωρο 2000, τχ 31, σ. 11. Διαδικτυακά και στο costis.org.

[2] Φωτόπουλος, Τ. 2000, «Ο Καστοριάδης και η δημοκρατική παράδοση», [inclusivedemocracy, <www.inclusivedemocracy.org/fotopoulos/greek/grvarious/castor_nea_koin.htm>](http://www.inclusivedemocracy.org/fotopoulos/greek/grvarious/castor_nea_koin.htm).

[3] Μουζακίτης, Α. 2008, «Κορνήλιος Καστοριάδης: Η Κοινωνική Μεταβολή ως Δημιουργία», intellectum, Μάιος 2008, τχ. 04, σ. 85-101.

Πηγή/φωτό: TvxS

Διαβάστε επίσης:

-Ψευδείς Ανάγκες & Εργατικό Κίνημα (του Κ. Καστοριάδη)

-Αναδιανομή πόρων: Ουτοπία ή ώριμη απαίτηση; (του Γιάννη Ζήση)